

Designing a Financial Literacy Education Program (Case Study: First Year Secondary Schools in the Country)

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Ehsan Naser al-Mamar¹

Abdulreza Sobhani^{2*}

Narges Hasanmoradi³

How to cite this article

Ehsan Naser al-Mamar, Abdulreza Sobhani, Narges Hasanmoradi, Designing a Financial Literacy Education Program (Case Study: First Year Secondary Schools in the Country), *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*, 2021:6(1): 332-350.

1. PhD student, Department of Educational Management, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Cultural Management, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author).
3. Associate Professor, Department of Educational Management, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: abdsobhani@gmail.com

Article History

Received: 2021/03/01

Accepted: 2021/06/15

Published: 2021/06/21

ABSTRACT

Purpose: The present research was conducted with the aim of designing a financial literacy education program (case study: first year secondary schools of the country).

Materials and Methods: This research was applied in terms of purpose, in terms of the type of data collection, it was of a mixed type and was conducted using content analysis, grounded theory and survey methods. The statistical population of the research in the qualitative part included education experts. The sampling method in this section, snowball, was a purposeful choice. Finally, 20 experts participated in the interview. The second group of the statistical population included teachers, university professors, financial literacy experts and entrepreneurs. 330 people were selected as quantitative statistical population. To analyze the qualitative data, the logical methods of inference, induction and analogy were used using MAXQDA software. Descriptive and inferential statistics were used to analyze quantitative data. In the inferential part, exploratory factor analysis was used.

Findings: The results of the research showed that the components of national literacy training for first year high school students include the components of financial knowledge training, financial communication training, financial empowerment, financial behavior training, financial trust, and financial supervision.

Conclusion: Finally, in this research, a model was designed that had good validity.

Keywords: Financial Literacy Education, First Secondary School, Financial Knowledge, Financial Behavior.

طراحی برنامه آموزش سواد مالی (مورد مطالعه: مدارس دوره اول متوسطه کشور)

احسان ناصرالمعمار^۱

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

عبدالرضا سبحانی^{۲*}

استادیار، گروه مدیریت فرهنگی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

نرگس حسنمرادی^۳

دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف طراحی برنامه آموزش سواد مالی (مورد مطالعه: مدارس دوره اول متوسطه کشور) انجام پذیرفت. **مواد و روش ها:** این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی بود از لحاظ نوع گردآوری داده ها، از نوع آمیخته و با استفاده از روش های تحلیل محتوا، گراند تئوری و پیمایشی انجام گرفت. جامعه آماری پژوهش در بخش کیفی شامل خبرگان آموزش و پرورش بودند. روش نمونه گیری در این بخش، گلوله برفی، انتخابی هدفمند بود. در نهایت، تعداد ۲۰ نفر از خبرگان در مصاحبه مشارکت داده شدند. گروه دوم جامعه آماری شامل معلمان، اساتید دانشگاه، خبرگان سواد مالی و کارآفرینان بودند. تعداد ۳۳۰ نفر به عنوان جامعه آماری بخش کمی انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده های کیفی از روش های منطقی استنتاج، استقرا و قیاس با استفاده از نرم افزار MAXQDA استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده های کمی از دو بخش آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش استنباطی از تحلیل عاملی اکتشافی بهره گرفته شد.

یافته ها: نتایج حاصل از پژوهش نشان دادند که مولفه های آموزش سواد مالی دانش آموزان دوره اول متوسطه شامل مولفه های آموزش دانش مالی، آموزش ارتباط مالی، توانمندسازی مالی، آموزش رفتار مالی، اعتماد مالی، نظارت مالی است.

نتیجه گیری: در نهایت در این پژوهش مدلی طراحی شد که از اعتبار مطلوبی برخوردار بود.

واژگان کلیدی: آموزش سواد مالی، دوره متوسطه اول، دانش مالی، رفتار مالی.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۵

* نویسنده مسئول: abdsobhani@gmail.com

مقدمه

ساحت های تعلیم و تربیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش اینگونه تعریف شده اند: تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی، تعلیم و تربیت زیباشناختی و هنری، تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه ای، تعلیم و تربیت علمی و فناورانه. (۱)

ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به یکی از ابعاد مهم زندگی آدمی یعنی بعد اقتصادی و معیشتی انسانهاست. این ساحت ناظر به رشد توانایی های متربیان در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی و حرفه ای است (اموری نظیر درک و فهم مسائل اقتصادی، درک و مهارت حرفه ای التزام به اخلاق حرفه ای، توان کار آفرینی، پرهیز از بطالت و بیکاری رعایت بهره وری تلاش جهت حفظ و توسعه ثروت، اهتمام به بسط عدالت اقتصادی مراعات قوانین کسب و کار و احکام معاملات و التزام به اخلاق و ارزش ها در روابط اقتصادی) (۲).

در سند تحول بنیادین ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای در بخش حدود و قلمرو ها به توان کار آفرینی تأکید شده است و جهت گیری ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای را جهت گیری کل نگر و تلفیقی ذکر نموده است و تأکید شده است که به جای رویکردهای دانش محور با مهارت مدار خشک و محصور شده در یک دوره زمانی مشخص به رویکردی کل گرا و تلفیقی از تربیت در ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای نیاز خواهد بود که نتیجه آن توسعه و تعالی کلیه ظرفیت های وجودی متربیان در راستای اصلاح و بهبود مستمر موقعیت خود و دیگران در همه ساحت ها به ویژه تربیت اقتصادی و حرفه ای است و بی تردید یکی از زمینه های تحقق حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی به شمار می آید. برنامه های درسی باید تا حد امکان بتواند متربیان را کار آفرین و توانمند تربیت کند، به نحوی که راه های آشنایی و پاسخگویی به نیازهای متنوع جامعه و بازار کار را فرا گیرند و بتوانند برای خود و دیگران کار تولید کنند. (۳)

همچنین در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در اولین هدف کلان، تربیت انسانی خلاق و کار آفرین و مقتصد و ماهر مورد اشاره قرار گرفته است. (۱)

در سند مذکور و در اولین هدف عملیاتی، پرورش تربیت یافتگانی که روحیه کار آفرینی، قناعت و انضباط مالی، مصرف بهینه و دوری از اسراف و تبذیر و با رعایت وجدان، عدالت و انصاف در روابط با دیگران در فعالیت های اقتصادی در مقیاس خانوادگی، ملی و جهانی مشارکت نمایند، مورد تبیین قرار گرفته است. (۱)

در چارچوب یادگیری قرن بیست و یکم، سواد مالی و اقتصادی در کنار انواع دیگر سواد از جمله سواد مدنی، سواد سلامتی و سواد زیست محیطی مورد توجه قرار گرفته است. در ذیل عنوان سواد مالی و اقتصادی، یکی از ویژگی های یادگیرندگان قرن ۲۱، دانستن چگونگی انتخاب های مناسب اقتصادی در زندگی شخصی ذکر شده است. (۴)

در سال های اخیر، کشورهای توسعه یافته و کشورها و اقتصادهای نو ظهور به طور فزاینده ای سطح سواد مالی شهروندان خود را مورد توجه قرار داده اند. این امر بخصوص ناشی از سیستم های پشتیبانی

برنامه ریزی و سرمایه گذاری کنند. حتی زمانی که افراد از خدمات واسطه ها و مشاوران مالی استفاده می کنند، باید آنچه را که به آنها ارائه شده یا توصیه می شود درک نمایند. در این صورت هر فرد اعم از مردان و زنان مسئولیت محصول مالی را بعهده دارند که تصمیم به خرید آن می گیرند و هر فردی با پیامدهای این انتخاب مواجه می باشد. افراد در هر جایی که باشند، نیاز به سواد مالی دارند که آگاه بوده و مسئولیت تصمیمات خود را بعهده بگیرند (۷).

منابع افزایش یافته طیف گسترده ای از محصولات و خدمات مالی علاوه بر این، در همه کشورها، تعداد فزاینده ای از مصرف کنندگان به طیف وسیعی از محصولات و خدمات مالی از ارائه دهندگان مختلف دسترسی دارند که از طریق کانال های مختلف آنها را بدست می آورند. سطوح بهبود یافته وضعیت مالی در اقتصادهای نوظهور، پیشرفت های فن آوری و مقررات زدایی باعث افزایش دسترسی به همه انواع محصولات مالی اعم از حساب های جاری و محصولات انتقال پولی به اعتبارات در گردش و اوراق بهادار سهام شده است. محصولات موجود نیز پیچیده تر می شوند و افراد نیاز به مقایسه عوامل زیادی مانند هزینه ها، نرخ بهره پرداخت یا دریافت شده، مدت قرارداد و قرار گرفتن در معرض ریسک بپردازند. آنها همچنین باید ارائه دهندگان مناسب و کانال های تحویل را از طیف گسترده ای از امکانات، از جمله گروه های اجتماعی، موسسات مالی سنتی، بانک های آنلاین و شرکت های تلفن همراه شناسایی کنند.

افزایش تقاضا برای محصولات و خدمات مالی تحولات اقتصادی و فناورانه سبب پیوستگی جهانی و تغییرات فراوانی در ارتباطات و معاملات مالی، و همچنین در تعاملات اجتماعی و رفتار مصرف کننده شده است. چنین تغییراتی باعث شده که توانمندی افراد برای ارتباط برقرار کردن با محصولات مالی از اهمیت برخوردار شود. بویژه مصرف کنندگان اغلب نیاز دارند که به خدمات مالی (از جمله بانک ها و سایر ارائه دهندگان مانند دفاتر پست) به منظور تولید و دریافت پرداخت های الکترونیکی مانند درآمد، پول نقد و معاملات آنلاین، و همچنین انجام معاملات چهره به چهره در گروه هایی که در آن دیگر علاقه ای به پول و چک وجود ندارد، دسترسی داشته باشند. کسانی که نمی توانند به این خدمات دسترسی پیدا کنند اغلب برای انجام معاملات نقدی، از خدمات مالی غیررسمی مانند وام دهندگان یا نقد کنندگان چک استفاده نمایند (۸).

کلیه این روندها مسئولیت تصمیمات مهم مالی را به افراد منتقل کرده و همزمان تعداد انتخاب ها را برای اکثریت جمعیت (از جمله مصرف کنندگان مالی جدید) و همچنین سطح آنها را افزایش داده است. انتظار می رود که افراد در برابر این پس زمینه به اندازه کافی سواد مالی داشته باشند تا اقدامات لازم برای محافظت از خود و بستگانشان و اطمینان از سلامت مالی آنها را انجام دهند. مزایای موردانتظار از آموزش مالی و سطوح ارتقاء سواد مالی

عمومی و خصوصی، تغییر مشخصات جمعیت شناسی از جمله پیر شدن جمعیت و تحولات وسیع در بازارهای مالی می باشد. این توجه در زمینه چالش برانگیز اقتصادی و مالی نیز افزایش می یابد، با این شناخت که فقدان سواد مالی یکی از عواملی است که در تصمیمات مالی اشتباه مشارکت دارد و این تصمیمات به نوبه خود می تواند سرریزهای بسیار منفی داشته باشد. (۵)؛ همچنین نگاه کنید به جراردی و همکاران، ۲۰۱۰، برای تجزیه و تحلیل تجربی سواد مالی و تاخیر در پرداخت وام مسکن). در نتیجه، در حال حاضر در سطح جهانی، سواد مالی به عنوان یک عنصر مهم ثبات و توسعه اقتصادی و مالی مورد تأیید می باشد. این موضوع در تاییدیه اخیر جی ۲۰ در آ.سی.دی در سطوح بالای راهبرد ملی آموزش مالی منعکس شده است. (۵)

مجموعه ای از روندهای مشهود، افزایش توجه جهانی به سواد مالی به عنوان یک مهارت حیاتی کلیدی را مورد تأیید قرار داده است. این روندها در زیر خلاصه شده اند.

انتقال ریسک

انتقال گسترده ریسک از سوی دولت ها و کارفرمایان به مردم بسیار زیاد بوده است. بسیاری از دولت ها در حال کاهش حقوق های بازنشستگی مورد حمایت دولتی بوده و یا آنرا کاهش داده اند و همچنین برخی از مزایای بهداشت و درمان را کاسته اند. طرح های حقوق بازنشستگی با مشارکت تعریف شده به سرعت جایگزین طرح های بازنشستگی با منافع تعریف شده می شوند و مسئولیت پس انداز برای امنیت مالی کارگران پس از بازنشستگی را به خودشان واگذار می کنند. طرح های جدیدی که در آن فرد تحت تاثیر ریسک درآمد و سرمایه گذاری می باشد به طرح های بازنشستگی سنتی پرداخت به محض رفتن^۱، ضمیمه شده است. اکثر نظرسنجی ها نشان می دهد که اکثریت کارگران از خطراتی که در حال حاضر با آن مواجهند آگاهی ندارند و حتی اگر از این خطرات آگاهی داشته باشند، از مهارت و دانش لازم برای مدیریت چنین خطراتی برخوردار نیستند.

علاوه بر این، مجموعه ای از ریسک های دارای پیامدهای مالی در حال افزایش است: به عنوان مثال، افراد با ریسک های مرتبط با افزایش سن، اعتبار مالی، بازارهای مالی و مراقبتهای بهداشتی خارج از خانه مواجه هستند (۶).

افزایش مسئولیتهای فردی

تعداد تصمیمات مالی که افراد باید در نتیجه تغییرات در بازار و اقتصاد اخذ کنند رو به ازدیاد است. به عنوان مثال، افزایش امید به زندگی باین معنی است که افراد باید از این موضوع که پس اندازشان پاسخگوی دوره های طولانی تر بازنشستگی باشد، اطمینان حاصل کنند. این افراد همچنین باید مسئولیت بیشتری برای سرمایه گذاری مالی در مورد نیازهای شخصی یا خانوادگی بپذیرند. علاوه بر این، افزایش هزینه های تحصیلات، این موضوع را برای والدین از اهمیت برخوردار خواهد ساخت که برای آموزش فرزندان باندازه کافی

1 PAYG (Pay-as-you-go)

باشد، به احتمال بیشتری دچار خطاهای تصمیم‌گیری خواهد شد و به احتمال کمتری نیز امکان مواجهه با شوک‌های اقتصادی را خواهد داشت. لوزاردی و میچل (۹) اشاره می‌کنند که این تصمیمات چندان هم ساده نیستند و لذا مردم مجبور هستند داده‌های مرتبط با بهره مرکب، توزیع ریسک از طریق تنوع بخشی، تورم و غیره را جمع‌آوری، پردازش و استفاده کنند؛ بنابراین می‌توان گفت که مردم مجبور هستند دانشی اساسی از اطلاعات مالی و ابزارهایی جهت تحلیل آنها در اختیار داشته باشند تا دچار اشتباهات مالی نشوند. (۱۴)

مهارت‌های مدیریت پول عوامل تعیین‌کننده مهمی برای رفتار بدهی مصرف‌کننده و ارزش خالص خانوار می‌باشد. در محیطی که افراد تحت فشار مالی مداوم قرار دارند، این مهارت‌های اساسی نسبت‌های بدهی به درآمد، تامین مالی با هزینه بالا و تعداد وام استفاده شده را کاهش می‌دهند و ارزش خالص خانوار را افزایش می‌دهند. (۹)

امروزه سیاست‌گذاران با مشکلی جدید روبرو هستند هر چند که هرم جمعیتی کشور ناهمگون و به نفع قشر جوان باشد، آینده کشور شاهد بازنشستگی‌های یک باره و کلان خواهد بود که اگر چه تصمیم‌گیری درباره برنامه‌های مرتبط با آن بر عهده خود مردم است، اما عواقب آن دامان جامعه و دولت را نیز خواهد گرفت. تصمیمات پس‌انداز و سرمایه‌گذاری ضعیف نیز اگر چه کمتر مشهود هستند، ولی کارکردهایی بسیار جدی برای امنیت مالی بلند مدت جامعه خواهند داشت از سوی دیگر بیمه‌های بازنشستگی و مستمری‌ها نیز با جابجایی به سوی برنامه‌های از نوع مشارکت تعریف شده، مسئولیت‌های ناشی از برنامه‌های بازنشستگی را به خود افراد می‌سپارند. (۱۵)

در سال‌های اخیر بروز مواردی از قبیل توسعه بانکداری الکترونیک، اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی (گسترش خصوصی‌سازی شرکت‌های دولتی) و توزیع سهام عدالت در بین اقشار مختلف اجتماعی که در صورت ادامه هدفمند آن، سبب افزایش چشمگیر مشارکت‌کنندگان بازار سرمایه می‌شود، رشد سریع مؤسسات و نهادهای مالی خصوصی و تلاش بی‌وقفه آنها جهت افزایش سهم بازار که منجر به پیشنهاد وام‌های اغواکننده با مانده‌های جبرانی سنگین به افراد شده و این امر سبب تحمل نرخ‌های بالای سود بانکی توسط وام‌گیرندگان و در نهایت کاهش رفاه مالی آنها می‌شود. (۱۳)

موضوع سواد مالی و لزوم فراگیری آن با پیچیده‌تر شدن و توسعه بازارهای مالی و افزایش تنوع خدمات ارائه شده توسط مؤسسات اعتباری افزایش یافته است. شرایط اقتصادی کنونی نگرانی‌هایی جدید درباره امنیت اقتصادی مردم، به خصوص آن‌هایی که مهارت‌ها و منابع لازم برای مقابله با مضرات بازار و استفاده از مزایای آن را ندارند موجب شده است. هر روز مسئولیت مردم در قبال تصمیمات مالی بیشتر و بیشتر می‌شود. به عنوان مثال دو مورد از تصمیمات مهم اقتصادی که امروزه مسئولیت آن‌ها به طور کامل بر عهده مردم نهاده شده است تصمیم‌گیری در قبال خانه و بازنشستگی است. هرچه که تصمیمات مالی بیشتر پیچیده می‌شوند، مشکلات تصمیم‌گیری نیز بیشتر می‌شوند. بحران‌های مالی نشان از تصمیم‌گیری‌های مالی بدون در اختیار داشتن ابزارهای مورد نیاز

شواهد تجربی موجود نشان می‌دهد که بزرگسالان در کشورهای توسعه یافته و اقتصادهای نو ظهور که از آموزش مالی برخوردار بوده‌اند، احتمالاً بیش از دیگران برای پس‌انداز نموده و برای بازنشستگی برنامه ریزی دارند (۹). این شواهد نشان می‌دهد که احتمالاً بین آموزش مالی و درآمد افراد رابطه‌ای وجود دارد و سطوح بالاتر سواد مالی می‌تواند منجر به تغییر مثبتی در رفتار شوند. پژوهش‌های دیگر، که عمدتاً کشورهای توسعه یافته و به ویژه ایالات متحده انجام شده، نشان می‌دهد که تعدادی از مزایای بالقوه، بدلیل سواد مالی می‌باشد. شواهد ثابتی وجود دارد که افراد با سواد مالی بالاتر بهتر قادر به مدیریت پول خود، مشارکت در بازار سهام و انتخاب بهتر سبد سهام خود هستند و احتمالاً صندوق‌های سرمایه‌گذاری را با هزینه‌های پایین‌تری انتخاب می‌کنند (۹، ۱۰). علاوه بر این، کسانی که دانش مالی بالاتری دارند، احتمال جمع کردن میزان ثروت بیشتری دارند (۹).

سطح سواد مالی بالاتر نه تنها به تولید ثروت، بلکه با بدهی و مدیریت بدهی مربوط بوده و افراد دارای سواد مالی بیشتر، برای خرید وام مسکن کم‌هزینه و اجتناب از پرداخت‌ها و هزینه‌های اضافی فعالیت بیشتری دارند (۹)

سواد مالی، علاوه بر مزایای مشخص شده برای افراد، بدلالی برای ثبات اقتصادی و مالی نیز اهمیت دارد. مصرف‌کنندگان دارای سواد مالی می‌توانند تصمیمات آگاهانه‌تری بگیرند و از خدمات با کیفیت بالاتری برخوردار باشند و از این طریق رقابت و نوآوری را در بازار تشویق خواهند کرد. آنها احتمالاً به میزان کمتری با روش‌های غیرقابل پیش‌بینی به شرایط بازار واکنش نشان می‌دهند و کمتر احتمال دارد شکایات بی‌اساس مطرح نموده و با احتمال بیشتری گام‌های مناسب برای مدیریت ریسک‌های انتقال یافته به خودشان بر خواهند داشت. همه این عوامل به یک بخش خدمات مالی مؤثرتر و احتمالاً از لحاظ هزینه‌های نظارتی کمتر هدایت خواهند نمود. آنها در نهایت می‌توانند در کاهش کمک‌های دولتی (و مالیات) با هدف کمک به کسانی که تصمیمات مالی غیرمنطقی گرفته‌اند و یا هیچ تصمیمی در مورد آن ندارند، کمک کنند (۱۱).

ارتقای سطح سواد مالی در بین افراد به خصوص گروه‌های آسیب‌پذیر جامعه، موجب بهبود مدیریت پول فردی، برنامه‌ریزی مالی، تصمیم‌گیری‌های آگاهانه، استفاده درست از فرصت‌های مالی و در یک کلام رفاه و رضایت اجتماعی خواهد شد. علاوه بر این در برابر شوک‌های کلان اقتصادی مقاوم‌تر، رفتارهای پس‌اندازی بیشتر و میزان استقراض‌های پر هزینه کمتری را شاهد خواهیم بود (۱۲)

موضوع سواد مالی و لزوم بررسی آن بدین لحاظ با اهمیت است که عدم کفایت سواد مالی، زندگی افراد، خانواده، دوستان و شرکای تجاری آنها را به سبب اتخاذ تصمیمات نامناسب مالی تحت الشعاع قرار می‌دهد و این امر اثرات نامناسب بر جامعه داشته و حتی سبب کاهش ثروت ملی و در نهایت کاهش سطح رفاه مالی در جامعه می‌گردد. (۱۳)

شواهد اخیر نشان می‌دهند که زیر بنای همه این مسائل، مشکلی است که بستر ساز همه آن‌ها با هم است: بخش زیادی از مردم سواد مالی پائینی دارند. به نظر می‌رسد هر چه سطح سواد مالی فرد پائین

و تلاش بخش خصوصی برای توسعه بازار محصولات خود، افراد و خانواده ها با پیشنهاد های متنوع و فریبنده مالی رو به رو هستند که لزوم مدیریت مناسب منابع مالی شان را دو چندان می کند. به عنوان جمع بندی می توان آموزش سواد مالی از دوران دانش آموزی را لازمه موفقیت و رفاه مالی در دوران مختلف زندگی افراد از دوران تحصیل گرفته تا زمان بازنشستگی، دانست. پس باید در این رابطه، آموزش هایی جامع و نظام مند را طراحی و اجرا نمود.

مواد و روش ها

پژوهش حاضر بر مبنای هدف، جزء پژوهش های کاربردی است و بر مبنای گردآوری داده ها، جزء پژوهش های ترکیبی (آمیخته) از نوع اکتشافی است. بدین معنی که ابتدا داده های کیفی و سپس داده های کمی گردآوری شدند. بنابراین در مرحله کیفی پژوهش حاضر، از طریق بررسی ادبیات، اسناد و مدارک و همچنین برداشت ها، ادراکات و دیدگاه های مشارکت کنندگان درباره شاخص ها گردآوری و تحلیل شد و سپس در مرحله کمی، این یافته ها مورد ارزیابی قرار گرفت. در بخش کیفی، داده ها و اطلاعات با استفاده از بررسی اسناد و مدارک، پیشینه تحقیق و تحلیل محتوا، شاخص های اثرگذار بر سواد مالی شناسایی می شوند و الگوسازی صورت می گیرد و سپس در بخش کمی، رابطه بین متغیرهای الگو با استفاده از پرسشنامه و به صورت پیمایشی، از این جهت که گردآوری داده های مورد نظر از طریق نمونه گیری از جامعه و در یک تحقیق میدانی انجام می گیرد و ارتباط بین متغیرها از نوع همبستگی، مورد بررسی قرار گرفتند.

روش گردآوری داده ها در دو بخش کتابخانه ای و میدانی انجام پذیرفت. در بخش کتابخانه ای به مرور اسناد و مدارک علمی مرتبط با موضوع، پایگاه های اطلاع رسانی و .. پرداخته شد. در بخش میدانی از دو ابزار مصاحبه نیمه ساختار یافته و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. برای تعیین روایی ابزار پژوهش، از روایی محتوایی استفاده شد. برای تعیین روایی محتوایی پس از تنظیم و طراحی گویه های لازم برای اندازه گیری متغیرهای پژوهش بر اساس ادبیات موضوع تحقیق، پژوهشگر پرسش نامه را به اساتید راهنما و مشاور و چند تن از متخصصان و کارشناسان نشان داده، آنان نیز پس از بررسی و مطابقت سوالات با متغیرهای اندازه گیری شده، نظرات خود را اعلام کردند، محقق نیز پس از اعمال نمودن تغییرات لازم، اقدام به تنظیم پرسش نامه نهایی نمود. برای سنجش پایایی از تکنیک آلفای کرونباخ بهره گرفته شد، نتایج نشان دهنده روایی و پایایی ابزار بود.

جامعه آماری این تحقیق دو گروه است:

گروه اول: جامعه آماری خبرگان برای مصاحبه به منظور کشف مؤلفه ها انتخاب شدند. برای این گروه، از روش نمونه گیری گلوله برنی، انتخابی هدفمند استفاده شد. این خبرگان شامل خبرگان برنامه ریزی درسی مالی و افراد با تجربه در کسب و تجارت استفاده شد و مصاحبه با خبرگان تا رسیدن به حد اشباع ادامه یافت. در نهایت، تعداد ۲۰ نفر از خبرگان در مصاحبه مشارکت داده شدند. گروه

آنها هستند. گمان می رود که تصمیم گیری های مالی ضعیف مشکلی باشد که دامان عده کثیری را گرفته باشد. از دشواری های تصمیم گیری مالی همین بس که عواقب آن در همان لحظه مکنون است و رفته رفته خود را نمودار می سازد. (۱۵)

برخی از پژوهشگران دریافته اند که بین سواد مالی و تصمیم های پس انداز و سرمایه گذاری همبستگی وجود دارد. همچنین بین سواد مالی و برنامه ریزی برای بازنشستگی، پس انداز کردن و جمع آوری ثروت، همبستگی مثبت وجود دارد.

در بازار امروز و اقتصاد جهانی فقط سواد خواندن و نوشتن کافی نیست، مهم تر از همه ما مصرف کننده هستیم. بنابراین باید سواد اقتصادی برای صرفه جویی در منابع محدودمان داشته باشیم. به عبارت دیگر سواد اقتصادی به عنوان کاربرد و درک مفاهیم اساسی اقتصادی در شرایط زندگی واقعی (نه فقط در کلاس درس) است. بنابراین در گفت و گوی عامیانه سواد اقتصادی دانش و درک مفاهیم اساسی اقتصادی و اصول و جنبه های دانش اقتصادی است که در کلاس درس کسب شده است (۱۶)

در سیاست های کلی برنامه ششم توسعه در بخش امور علم، فناوری و نوآوری، اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و تاکید بر دوران کودکی و نوجوانی مورد اشاره قرار گرفته است.

در این برهه از زمان که رکود اقتصادی سراسر جهان را دربر گرفته، بیش از هر زمان دیگری نیاز است تا مفاهیم و مؤلفه های اساسی علم اقتصاد به کودکان آموزش داده شود. آنها باید در مورد مدیریت پولی که به دست می آورند یا در اختیارشان قرار می گیرد اطلاعات لازم را داشته باشند. آنها باید بدانند که چگونه آن را به شکل صحیح پس انداز و در زمان مناسب از آن استفاده کنند. لازم است به کودکان آموزش دهیم که اقتصاد و مسائل مربوط به آن چه نقش اساسی و کلیدی در زندگی آنها دارد. همچنین لازم است تا نگرش ها و عادات مطلوب مالی و اقتصادی در ذهن آنها شکل بگیرد تا در تصمیم گیری های اقتصادی مربوط به دوران بزرگسالی مؤثر واقع شوند. (۱۷)

با عنایت به موارد پیش گفته، تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه ای در جای جای اسناد بالادستی و از جمله ساحت های تعلیم و تربیت، هدف های کلان و عملیاتی و نیز راهکارهای ذکر شده در سند تحول آموزش و پرورش کشور مورد تأکید قرار گرفته و بر آموزش های دوران کودکی و نوجوانی نیز در سیاست های کلی برنامه ششم توسعه تأکید ویژه ای شده است. تلاش های بین المللی نیز توجه به آموزش سواد مالی را در دستور کار خود قرار داده اند که حاصل آن را در اسناد بین المللی یاد شده می توان مشاهده کرد. علت این توجهات آن است که تصمیمات پس انداز، سرمایه گذاری و در مجموع، اخذ تصمیمات صحیح در حوزه مدیریت مالی با توجه به اوضاع نابسامان اقتصاد جهانی در کشورهای مختلف، ضروری و حیاتی است. آنچه این موضوع را در کشورمان بیش از سایر کشورها مهم نموده است، توجه به هرم جمعیتی است که حاکی از انبوه جمعیت جوان فعلی و خیل عظیم بازنشستگی در سال های آتی و از طرف دیگر اوضاع بحرانی صندوق های بازنشستگی کشوری است. در همین زمان، با توجه به گسترش خصوصی سازی شرکتهای دولتی

متمركز، تحليل گفت و گو، گفتمان و ژانر، تحليل روايت و تمام فعاليت‌هايي كه به نوعي با متن سروكار دارند، مي‌توانند از اين برنامه استفاده كنند. سازماندهي، ارزيابي، كدگذاري، حاشيه‌نويسي و تفسير انواع داده‌ها، دستيابي آسان به گزارشات و تصاوير و اتصال و اشتراك گذاري با پژوهشگران ديگر از جمله قابليت‌هاي اين نرم‌افزار است.

در جدول ۱ چك‌ليست مربوط به نتايج تحليل محتواي مصاحبه با استفاده از كدگذاري باز، محوري و انتخابي آورده شده است. تحليل داده‌ها با استخراج مفاهيم و مقوله‌ها آغاز گرديد (كدگذاري باز) و مفاهيم و مقوله‌هاي بي‌ربط و تكراري حذف گرديدند كه نتايج كدگذاري باز و همچنين كد مصاحبه كننده‌ها، فراواني و منبع مربوط به هريك از مقوله‌ها در جدول ۱ آمده است.

دوم جامعه آماري شامل معلمان دوره اول متوسطه بودند. تعداد جامعه آماري بخش كمي، شامل ۳۳۰ نفر بودند. براي تجزيه و تحليل داده‌هاي پژوهش در بخش كفي از كدگذاري نظري استفاده شد و در بخش كمي، از تحليل عاملي بهره گرفته شد.

يافته‌ها

مؤلفه‌هاي آموزش سواد مالي در مدارس دوره اول متوسطه کدامند؟ الزامات و پيش‌نيازهاي آموزش سواد مالي در دوره اول متوسطه کدامند؟

براي پاسخ به اين سوال، از كدگذاري نظري استفاده شد. براي اين كار از نرم‌افزار MAXQDA، استفاده شد. نرم‌افزاري حرفه‌اي براي تجزيه و تحليل داده‌هاي گردآوري شده توسط روش‌هاي كفي و تركيبی است. اين نرم‌افزار، محدود به يك رويکرد پژوهشي يا روشي نيست. در تحليل داده‌هاي بدست آمده از مصاحبه، گروه‌هاي

جدول ۱: ليست كليده مفاهيم استخراج شده از تكنيك مصاحبه نيمه ساختاريافته

سازمان	كودگذاري		منبع	كود مصاحبه شونده
	محموري	باز		
سازمان توسعه اول متوسطه	عوامل فردی (دموگرافیک)	توجه پسران به سواد مالي به واسطه نگاه مسؤليت اداره اقتصادي خانواده	مرادي و همكاران (۱۳۹۱)	I2, I10, I11
		ارتقاي سواد مالي در دختران براي رشد فردي در زمينه اقتصادي	مصاحبه	I1, I10, I14
		توجه به دانش سواد مالي براي همه دانش آموزان	مصاحبه	I9, I10, I14, I5
		ديد پايين جوانان به سواد مالي	مصاحبه	I5, I1, I13
		ديد گسترده بزرگسالان به سواد مالي	مصاحبه	I1, I6, I10, I14
	عوامل اجتماعی	سنين پايينتر انگيزش بيشتري براي اندوختن دانش مالي دارند.	مصاحبه	I12, I5, I13,
		انتظار از زندگي و اقتصاد آن در افراد متفاوت است.	مصاحبه	I5, I13, I2, I11
		مسؤليت پذيري افراد متاهل، نسبت به ارتقاي سواد مالي	مصاحبه	I3, I4, I11, I5
	خانواده	عدم توجه كافي به سواد مالي در افراد مجرد.	مصاحبه	I1, I10, I13
		سرمايه گذاري جوانان در شرف تاهل در صندوق‌هاي بازنشستگي	مصاحبه	I2, I10, I14
تحصيلات والدين		(ميرزابيگي، ۱۳۸۰)	I11, I9, I10, I14, I5	
عوامل اجتماعی	شغل والدين		I6, I1, I13	
	عقايد خانواده نسبت به ارتقاي سواد مالي	(اعرافي، ۱۳۷۶، صص ۱۹۵-۱۹۷)	I2, I6, I10, I14	

1 Qualitative Data Analysis

I12, I5, I14,	(اعرافی، ۱۳۷۶، صص ۱۹۵-۱۹۷).	نگرش مالی خانواده	
I5, I13, I2, I11	شردان (۲۰۱۱)	حمایت از برنامه های پس انداز به عنوان دانش مالی	سازوکارها
I3, I4, I11, I5	مصاحبه	تصمیم گیری و برنامه ریزی در زمینه ارتقای دانش مالی دانش آموزان	
I1, I10, I13	مصاحبه	توانایی و تخصص مدیریت	
I2, I10, I14	شردان (۲۰۱۱)	نظارت و ارزشیابی میزان توجه به دانش مالی	
I11, I9, I10, I14, I5	(میرزابیگی، ۱۳۸۰)	ترویج پس انداز	جامعه
I6, I1, I13		توجه به سرمایه گذاری با اهداف بلند مدت	
I2, I6, I10, I14	موسی زاده و صنعتی، ۱۳۹۶	ایجاد کسب و کارهای مولد	
I12, I5, I14,	موسی زاده و صنعتی، ۱۳۹۶	توجه به کمیت و کیفیت اقتصادی	
I5, I13, I2, I11	موسی زاده و صنعتی، ۱۳۹۶	ارزش گذاری اقتصادی	جامعه و نهادهای اجتماعی
I2, I6, I10, I14	مصاحبه	برنامه های تربیت مالی آموزش و پرورش	
I12, I5, I14,	یعقوب نژاد و همکاران، ۱۳۹۰	توسعه و بهبود گرایش نسبت به کار با دیگران	
I5, I14, I2, I11	مصاحبه	ادامه فعالیت های ویژه گروه های مختلف در جهت کسب سود مالی	
I3, I4, I11, I5	مصاحبه	کمک گرفتن از نهادهای آموزش سواد ملی	جامعه شناسی
I12, I5, I14, I2, I11	مصاحبه	ایجاد زبان مشترک در جهت بهبود اوضاع مالی	
I12, I5, I14, I2, I11	مصاحبه	ایجاد امکان تبادل تجارب مالی در جامعه	
I12, I5, I14, I2, I11	یعقوب نژاد و همکاران، ۱۳۹۰	آگاهسازی نسبت به هنجارهای رایج مالی در جامعه	
I12, I5, I14, I2, I11	مصاحبه	ابراز عواطف اعضا، جامعه نسبت به تحرکات مالی	مطبوعه اجتماعی
I3, I4, I11, I5	مصاحبه	تعیین تکلیف اجتماعی- مالی هر فرد از دید اجتماعی	
I5, I11, I4, I13	مصاحبه	فرایند اجتماعی شدن در ارتباط با امور مالی	اقتصادی
I1, I2, I11, I7, I15	مصاحبه	توانایی تشریح وضعیت اقتصادی	
I8, I7, I11, I18	مصاحبه	توانایی تفکیک امور مالی شخصی	
I7, I3, I9, I12, I17	مصاحبه	تبیین چرایی اقتصاد مقاومتی	
I1, I9, I13	مصاحبه	مسئولیت پذیری مالی	اساس

I2, I6, I10, I14	مصاحبه	چگونگی خرید کالا و خدمات	آموزش دانش مالی
I11, I9, I10, I14, I5	مصاحبه مهرابی	سرمایه گذاری مالی	
I6, I1, I13	مصاحبه زرنگار	محافظت مالی	
I2, I6, I10, I14	مصاحبه	بیمه	
I12, I5, I14,	مصاحبه علوی/ زرنگار	آموزش مفاهیم مربوط به داد و ستد	
I5, I14, I2, I11	مصاحبه حسینی	آموزش احکام مالی	
I10, I6, I5, I1, I7	مصاحبه رسولی زاده	تعریف مفهوم ثروت آفرینی	
I13, I14, I15	مصاحبه رسولی زاده	ارائه دانش پایه مالی	
I12, I5, I14, I2, I11	مصاحبه افضلی	ارائه دانش درمورد وظیفه مالی	
I3, I4, I11, I5	مصاحبه رسولی زاده	مدیریت دانش ارائه شده مالی	
I12, I8, I3	(پیزا، ۲۰۱۲)	ارائه دانش صرفه جویی مالی	
I3, I4, I11, I5	(پیزا، ۲۰۱۲)	دانش مربوط به خدمات و محصولات جاری	
I12, I5, I14, I2, I11	(هاستینگز و میچل، ۲۰۱۱، لوزاردی و میچل، ۲۰۰۷، وان رویج، لوزاردی و آلسی، ۲۰۱۱)	دانش سرمایه گذاری	
I12, I5, I14, I2, I11	(پیزا، ۲۰۱۲، ص ۱۴۶)	دانش الگوی مالی وابسته به درآمد	
I3, I4, I11, I5	چارچوب ادی سی دی	آموزش ارتباط برقرار کردم با محیط ریسکی مالی در دنیای امروز	آموزش ارتباط مالی
I12, I5, I14, I2, I11	بوسارت و والستاد (۲۰۱۴)	ارتباط با مفاهیم مالی	
I11, I5,	مصاحبه حسینی	ارتباط ارزش‌های دینی و امور مالی	
I7, I11, I18	مصاحبه نبی	ارتباط فرهنگ با امور مالی	توانمندسازی مالی
I7, I3, I9, I12, I17	مصاحبه	ارتقای قابلیت حسابداری مالی	
I1, I9, I13	چن و و لپ (۱۹۹۸)/ مصاحبه کتابی	مهارت استفاده از ابزارهای مالی	
I2, I6, I10, I14	مصاحبه رسولی زاده	مهارت استفاده از فناوریهای نوین در زمینه امور مالی	
	مصاحبه رسولی زاده	مهارت استفاده از فناوری در افزایش شمول مالی یعنی افزایش دسترسی به خدمات و محصولات مالی	
I11, I9, I10, I14, I5	هک (۱۹۸۴)	مهارت تعیین اهداف مالی	

مؤلفه‌های

مؤلفه‌های آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه

I6, I1, I13	(بیزا، ۲۰۱۲، ص ۱۴۶)	مهارت توجه به جزئیات مالی	
I2, I6, I10, I14	مصاحبه میرفتاح / مصاحبه نبی	آموزش کارآفرینی	
I12, I5, I14,	مصاحبه سبحانی	آموزش فرصت آفرینی مالی	
I5, I14, I2, I11	آتکینسون و مسی، ۲۰۱۲)	آموزش چگونگی تصمیم گیری مالی	
I3, I4, I11, I5	(جرمن و فورگ، /۲۰۰۰ لوزاردی و توفانو، a2009) 2009 b	آموزش مدیریت پایه پولی	
I12, I5, I14, I2, I11	(ملکی و ممشلی، ۱۳۹۲) (هاسنینگر و میچل، ۲۰۱۱ لوزاردی و میچل، ۲۰۰۷، وان رویچ، لوزاردی و آلسی، ۲۰۱۱)	آموزش رفتار پس انداز	
I12, I5, I14, I2, I11	آتکینسون و مسی، ۲۰۱۲)	آموزش رفتارهای برنامه ریزی شده مالی	
I12, I5, I14, I2, I11	مصاحبه	آموزش خودتنظیمی در امور مالی	
I12, I5, I14, I2, I11	(ملکی و ممشلی، ۱۳۹۲)	آموزش نظارت بر امور مالی خود	
I3, I4, I11, I5	(ملک پور و همکاران، ۱۳۹۵)	در نظر گرفتن چندین گزینه مختلف در تصمیم مالی	
I14, I2, I11	مصاحبه حسینی	آگاهی سنت استدراج یا سنت استمهال	
I3, I11, I5	مصاحبه حسینی	آموزش رفتار صدقه	
I15, I5,	مصاحبه حسینی	آموزش وقف اموال	
I3, I4, I11,	مصاحبه میرفتاح	آموزش اخلاق مالی	
I5, I14, I2, I11	مصاحبه	ایجاد سازوکارهایی برای اعتماد سازی مالی	
I5, I14, I2, I11	مصاحبه	آگاهی از مشارکت مالی	
I3, I4, I11, I5	مصاحبه	برنامه ریزی جهت مشارکت در اهداف مالی	
I12, I5, I14, I2, I11	مصاحبه	آموزش چگونگی استفاده از اعتبار مالی	
I11, I5,	مصاحبه	آموزش پالایش اهداف مالی	
I7, I11, I18	مصاحبه	آموزش چگونگی آگاهی یافتن از روندهای مالی در بازار سرمایه	
I1, I2, I11, I7, I15	مصاحبه	آموزش نظارت بر عملکرد مالی خود	
I8, I7, I11, I18	مصاحبه	آموزش نظارت بر درک درست از مفاهیم مالی	

آموزش رفتار مالی

اعتماد مالی

نظارت مالی

I7, I3, I9, I12, I17	مصاحبه	بازبینی راهبردهای شناختی در یادگیری مسایل مالی
I1, I9, I13	(لوزاردی و توفانو ، a2009, b 2009)	خود نظارتی بر اجرای درست مدیریت مالی
I2, I6, I10, I14	مصاحبه	آگاهی از انواع شیوه های نظارت مالی
I11, I9, I10, I14, I5	مصاحبه	آموزش استفاده از تجارب مالی دیگران

بین آن‌ها را تفسیر کند. برای اینکه روابط علی میان متغیرهای مستقل و وابسته و همچنین توان تبیین این روابط را نشان دهیم و اثبات کنیم که مدل مورد نظر تناسب و برازش مناسبی با داده‌ها دارد، از تحلیل مسیر استفاده می‌کنیم. بدین منظور، از قابلیت موجود در نرم‌افزار LISREL استفاده کرده‌ایم که نتایج حاصل از آن در قالب نمودارهای مسیر و شاخص‌های برازندگی مدل در ادامه نشان داده خواهد شد.

الزامات و پیش‌نیازهای آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه در روش‌شناسی مدل معادلات ساختاری، ابتدا به ساکن لازم است تا رویایی سازه مورد مطالعه قرار گرفته تا مشخص شود گویه‌های انتخاب شده برای اندازه‌گیری متغیرهای موردنظر خود از دقت لازم برخوردار هستند. برای این منظور، از تحلیل عامل تأییدی، استفاده می‌شود. به این شکل که بار عاملی هر گویه با متغیر خود دارای مقدار t بالاتر از ۱٫۹۶ باشد؛ در این صورت، این گویه از دقت لازم برای اندازه‌گیری آن سازه یا متغیر مکنون برخوردار است. در جداول زیر، مقادیر بار عاملی برای آیتم‌های هر متغیر مکنون آورده شده است. مدل الزامات و پیش‌نیازهای آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه توسط ۲۳ گویه اندازه‌گیری می‌شود.

نتایج حاصل از تحلیل نشان می‌دهد که از میان شاخصهای موجود، بر اساس ادبیات، پیشینه و نظریه‌های موجود مولفه‌های زیر به عنوان مولفه های سواد مالی و الزامات و پیشی نیازهای آموزش سواد مالی شناسایی شدند. تحلیل عاملی تأییدی (مدل اندازه‌گیری عوامل شناسایی شده در مدل) برای پاسخ به سؤالات فوق از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که در ادامه آمده است.

برای بررسی روابط علی بین متغیرها به صورت منسجم، کوشش‌های زیادی در دهه‌های اخیر صورت گرفته است. یکی از این روش‌های نویدبخش در این زمینه، مدل معادلات ساختاری یا تحلیل چندمتغیری با متغیرهای مکنون (پنهان) است. از طریق این روش، می‌توان قابل قبول بودن مدل‌های نظری را در جامعه‌های خاص با استفاده از داده‌های همبستگی غیرآزمایشی و آزمایشی آزمود. بودن توجه به نام یا مفهوم بی‌شمار آن، این واژه به یک سری مدل‌های عمومی اشاره می‌کند که شامل تحلیل عاملی تأییدی، مدل‌های ساختاری همزمان کلاسیک، تحلیل مسیر و سایر روش‌های آماری است. روش تحلیل مسیر، یکی از بهترین تکنیک‌های حل معادلات ساختاری محسوب می‌شود که تعمیمی از رگرسیون معمولی است و قادر است علاوه بر بیان آثار مستقیم، آثار و همبستگی مشاهده شده

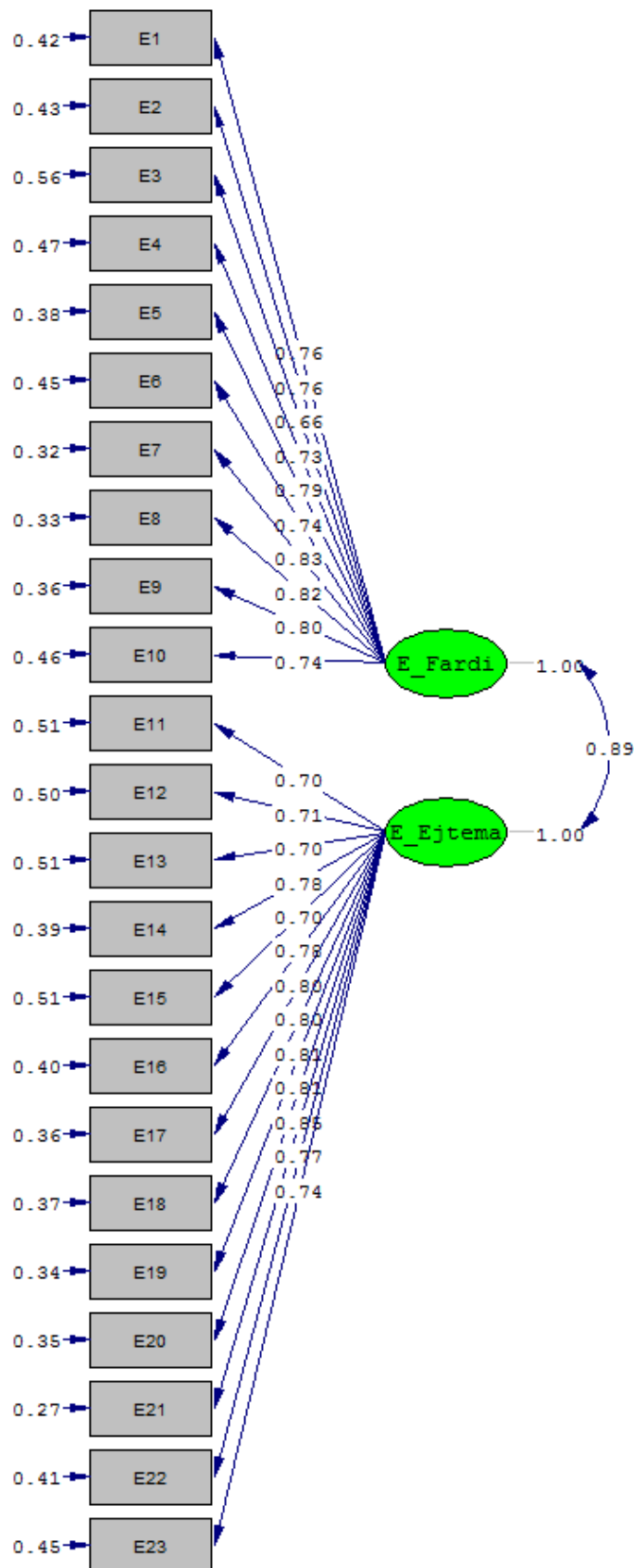
جدول ۲. گویه‌های تأیید شده الزامات و پیش‌نیازهای آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه

وضعیت گویه	مقدار t	بارهای عاملی	برچسب گویه	برچسب	بعد
تأیید شد	۱۸,۰۰	۰,۷۶	E1	E_Fardi	عوامل فردی (دموگرافیک)
تأیید شد	۱۷,۸۸	۰,۷۶	E2		
تأیید شد	۱۴,۹۲	۰,۶۶	E3		
تأیید شد	۱۶,۹۸	۰,۸۳	E4		
تأیید شد	۱۸,۹۹	۰,۷۸	E5		
تأیید شد	۱۷,۳۳	۰,۷۴	E6		
تأیید شد	۲۰,۳۷	۰,۸۳	E7		
تأیید شد	۱۹,۹۵	۰,۸۲	E8		
تأیید شد	۱۹,۳۰	۰,۸۰	E9		
تأیید شد	۱۷,۱۴	۰,۷۴	E10		
تأیید شد	۱۶,۰۶	۰,۷۰	E11	E_Ejtemai	عوامل اجتماعی
تأیید شد	۱۶,۳۵	۰,۷۱	E12		
تأیید شد	۱۶,۰۲	۰,۷۰	E13		

تایید شد	۱۸,۷۵	۰,۷۸	E14
تایید شد	۱۶,۲۰	۰,۷۰	E15
تایید شد	۱۸,۵۶	۰,۷۸	E16
تایید شد	۱۹,۴۸	۰,۸۰	E17
تایید شد	۱۹,۲۹	۰,۸۰	E18
تایید شد	۱۹,۹۶	۰,۸۱	E19
تایید شد	۱۹,۶۸	۰,۸۱	E20
تایید شد	۲۱,۴۵	۰,۸۵	E21
تایید شد	۱۸,۲۶	۰,۷۷	E22
تایید شد	۱۷,۴۳	۰,۷۴	E23

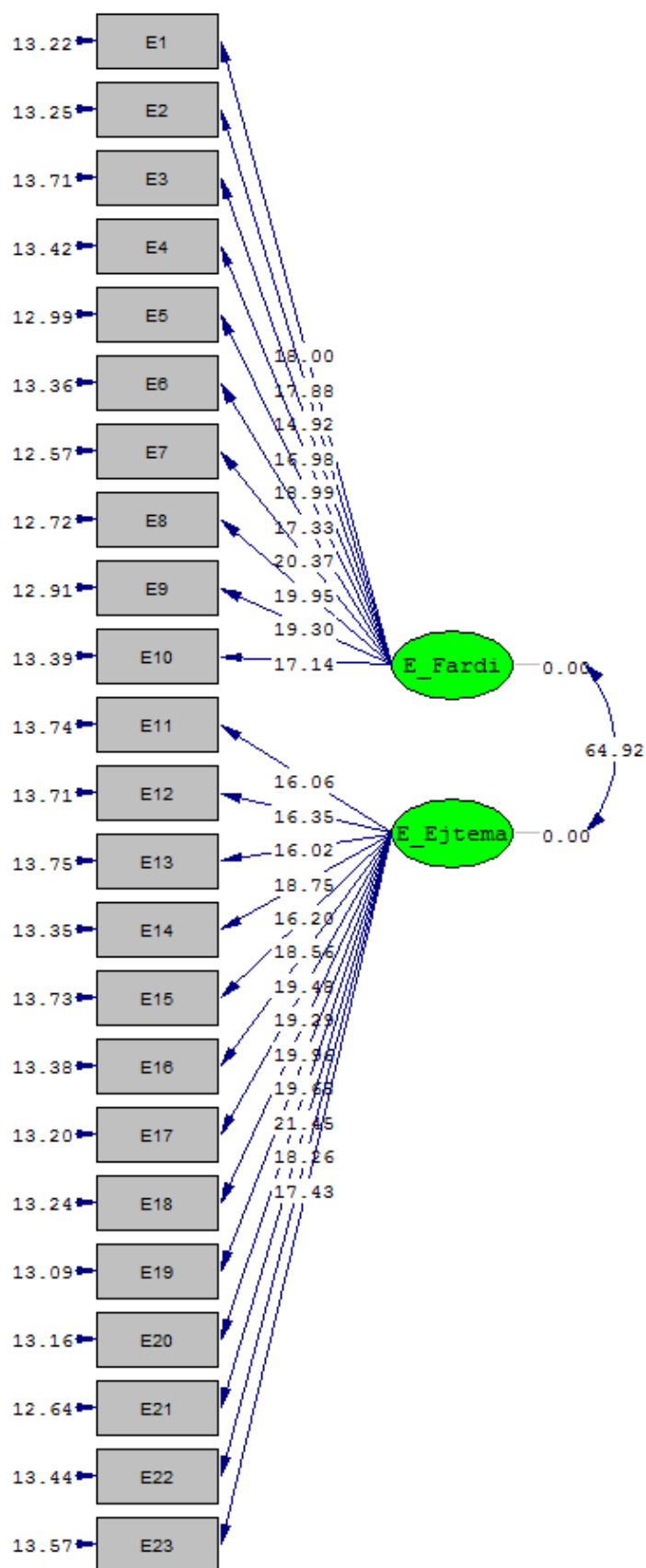
باشد سهم کمتری را در اندازه گیری سازه مربوطه ایفا می کند. مقدار کای اسکوئر بر درجه آزادی مدل حاضر ۲,۳۸ و مقدار **RMSEA** برابر ۰,۰۶۸ می باشد.

همه گویه ها دارای آماره t بزرگتر از ۱,۹۶ بودند؛ بنابراین، هیچ کدام از گویه ها از مدل حذف نمی شوند. از طرفی، بارهای عاملی، شاخصی که بیشترین بار عاملی را داشته باشد، در اندازه گیری متغیر مربوطه سهم بیشتری دارد و شاخصی که ضرایب کوچک تری داشته

Chi-Square=545.71, df=229, P-value=0.05217, RMSEA=0.068

شکل ۱. مدل الزامات و پیش‌نیازهای آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه در حالت ضرایب استاندارد

Chi-Square=545.71, df=229, P-value=0.05217, RMSEA=0.068

شکل ۲. مدل الزامات و پیش‌نیازهای آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه در حالت معناداری ضرایب

در جدول ۳، مهم‌ترین و متداول‌ترین شاخص‌های برازش آورده شده است. همان‌گونه که در جدول ۳ دیده می‌شود، تقریباً تمامی شاخص‌ها کفایت آماری دارند. بنابراین، با اطمینان بسیار بالایی می‌توان دریافت محقق در مورد این شاخص‌ها به برازش کامل دست یافته است.

جدول ۳: گزیده‌ای از شاخص‌های برازش مهم مدل ترسیمی

شاخص	نام شاخص	اختصار	مقدار	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	سطح تحت پوشش (کای اسکور)	-	۵۴۵,۷۱	
	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰,۹۵	بزرگتر از ۰,۹
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰,۹۳	بزرگتر از ۰,۹
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰,۹۹	بزرگتر از ۰,۹
شاخص‌های برازش مقتصد	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰,۰۶۸	کمتر از ۰,۱

مؤلفه‌های آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه
 مدل مؤلفه‌های آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه توسط ۴۵
 گویه اندازه‌گیری می‌شود. بررسی نتایج شاخص‌های برازش حاکی از
 برازش مناسب مدل می‌باشد.

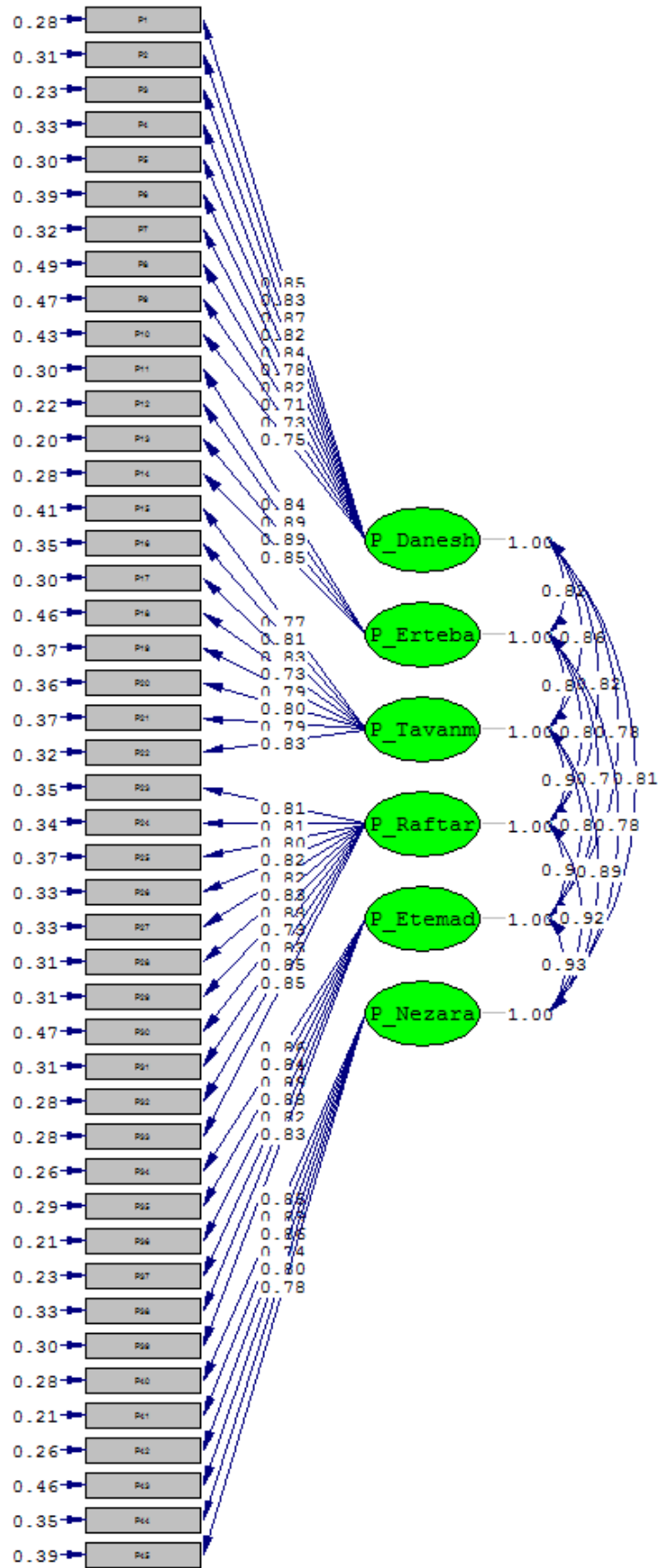
جدول ۴: گویه‌های تایید شده مؤلفه‌های آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه

مؤلفه	برچسب	برچسب گویه	بارهای عاملی	مقدار t	وضعیت گویه
آموزش دانش مالی	P_Danesh	P1	۰,۸۵	۲۱,۳۳	تایید شد
		P2	۰,۸۳	۲۰,۶۲	تایید شد
		P3	۰,۸۷	۲۲,۳۶	تایید شد
		P4	۰,۸۲	۲۰,۰۱	تایید شد
		P5	۰,۸۴	۲۰,۸۷	تایید شد
		P6	۰,۷۸	۱۸,۷۰	تایید شد
		P7	۰,۸۲	۲۰,۲۹	تایید شد
		P8	۰,۷۱	۱۶,۵۴	تایید شد
		P9	۰,۷۳	۱۶,۹۶	تایید شد
		P10	۰,۷۵	۱۷,۸۵	تایید شد
آموزش ارتباط مالی	P_Ertebat	P11	۰,۸۴	۲۰,۷۰	تایید شد
		P12	۰,۸۹	۲۲,۶۳	تایید شد
		P13	۰,۸۹	۲۲,۹۳	تایید شد
		P14	۰,۸۵	۲۱,۰۳	تایید شد
		P15	۰,۷۷	۱۸,۴۳	تایید شد
		P16	۰,۸۱	۱۹,۶۶	تایید شد
		P17	۰,۸۳	۲۰,۷۵	تایید شد
توانمندسازی مالی	P_Tavanmandsazi	P18	۰,۷۳	۱۷,۲۰	تایید شد
		P19	۰,۷۹	۱۹,۲۱	تایید شد
		P20	۰,۸۰	۱۹,۳۸	تایید شد
		P21	۰,۷۸	۱۹,۱۹	تایید شد
		P22	۰,۸۳	۲۰,۴۴	تایید شد
		P23	۰,۸۱	۱۹,۸۳	تایید شد
آموزش رفتار مالی	P_Raftar	P24	۰,۸۱	۱۹,۸۹	تایید شد
		P25	۰,۸۰	۱۹,۳۹	تایید شد

تایید شد	۲۰,۲۵	۰,۸۲	P26		
تایید شد	۲۰,۲۶	۰,۸۲	P27		
تایید شد	۲۰,۷۳	۰,۸۳	P28		
تایید شد	۲۰,۵۸	۰,۸۳	P29		
تایید شد	۱۷,۱۴	۰,۷۹	P30		
تایید شد	۲۰,۷۷	۰,۸۳	P31		
تایید شد	۲۱,۲۹	۰,۸۵	P32		
تایید شد	۲۱,۳۴	۰,۸۵	P33		
تایید شد	۲۱,۸۴	۰,۸۶	P34		
تایید شد	۲۱,۱۱	۰,۸۴	P35		
تایید شد	۲۳,۰۹	۰,۸۵	P36	P_Etemad	اعتماد مالی
تایید شد	۲۲,۴۴	۰,۸۸	P37		
تایید شد	۲۰,۲۵	۰,۸۲	P38		
تایید شد	۲۰,۷۵	۰,۸۳	P39		
تایید شد	۲۱,۱۳	۰,۸۵	P40		
تایید شد	۲۳,۰۳	۰,۸۹	P41		
تایید شد	۲۱,۳۱	۰,۸۶	P42	P_Nezarat	نظارت مالی
تایید شد	۱۷,۲۴	۰,۷۴	P43		
تایید شد	۱۹,۵۵	۰,۸۰	P44		
تایید شد	۱۸,۸۰	۰,۷۸	P45		

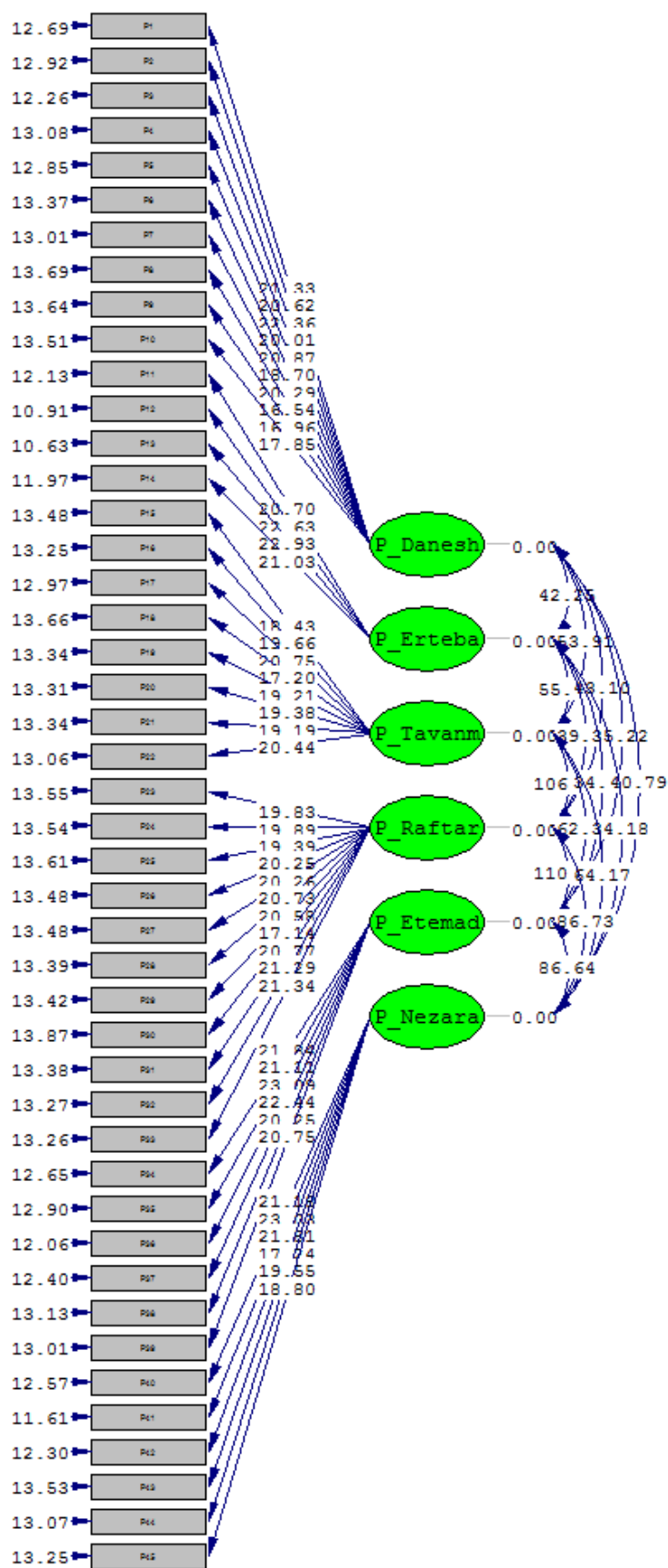
باشد سهم کمتری را در اندازه‌گیری سازه مربوطه ایفا می‌کند. مقدار کای اسکوئر بر درجه آزادی مدل حاضر ۲,۳۸ و مقدار RMSEA برابر ۰,۰۷۳ می‌باشد.

همه گویه‌ها دارای آماره t بزرگتر از ۱,۹۶ بودند؛ بنابراین، هیچ کدام از گویه‌ها از مدل حذف نمی‌شوند. از طرفی، بارهای عاملی، شاخصی که بیشترین بار عاملی را داشته باشد، در اندازه‌گیری متغیر مربوطه سهم بیشتری دارد و شاخصی که ضرایب کوچک‌تری داشته

Chi-Square=2209.98, df=930, P-value=0.05129, RMSEA=0.073

شکل ۳. مدل مؤلفه‌های آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه در حالت ضرایب استاندارد

Chi-Square=2209.98, df=930, P-value=0.05129, RMSEA=0.073

شکل ۴: مدل مؤلفه‌های آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه در حالت معناداری ضرایب

می توان دریافت محقق در مورد این شاخص ها به برازش کامل دست یافته است.

در جدول ۵، مهم ترین و متداول ترین شاخص های برازش آورده شده است. همان گونه که در جدول ۵ دیده می شود، تقریباً تمامی شاخص ها کفایت آماری دارند. بنابراین، با اطمینان بسیار بالایی

جدول ۵: گزیده ای از شاخص های برازش مهم مدل ترسیمی

شاخص	نام شاخص	اختصار	مقدار	برازش قابل قبول
شاخص های برازش مطلق	سطح تحت پوشش (کای اسکور)	-	۳۰۴،۶۴	
	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰،۹۱	بزرگتر از ۰،۹
شاخص های برازش تطبیقی	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰،۹۳	بزرگتر از ۰،۹
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰،۹۷	بزرگتر از ۰،۹
شاخص های برازش مقتصد	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰،۰۶۴	کمتر از ۰،۱

نتیجه گیری

باید به دانش آموزان دوره متوسطه استقلال مالی داده شود. آموزش رفتارهای پرخطر و کم ریسک مالی نیز از دیگر شاخصها است. باید به دانش آموزان آموزش داده شود که کدام رفتارهای مالی باعث برگشت سرمایه می شود و کدام رفتارها، ریسک جبران ناپذیری دارند. بر این اساس پرداختن به اعتماد مالی به برخی بنگاهها و یادگیری برخی اصول برای دانش آموزان ضروری است.

با بررسی سؤالات پژوهش مبنی بر شناسایی الزامات و پیش نیازها، مولفه های آموزش سواد مالی و مبانی فلسفی، نتایج نشان داد که عوامل فردی (دموگرافیک) و عوامل اجتماعی به عنوان الزامات و پیش نیازهای آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه مورد شناسایی قرار گرفت و مولفه های آموزش دانش مالی، آموزش ارتباط مالی، توانمندسازی مالی، آموزش رفتار مالی، اعتماد مالی، نظارت مالی به عنوان مؤلفه های آموزش سواد مالی در دوره اول متوسطه معرفی شدند. قبل از پرداختن به مولفه های شناسایی شده، لازم است تا به سواد مالی و عوامل مرتبط با آن پرداخته شود. در ادبیات پژوهش عنوان شد که سواد مالی، دانش و درک مفاهیم مالی و ریسک ها، مهارت ها، خلاقیت ها و اتکای به خود برای اعمال این دانش و فهم مسائل به منظور تصمیم گیری موثر در طیف وسیعی از زمینه های مالی می باشد که باعث ارتقاء رفاه مالی افراد و جامعه شده و آنها را برای مشارکت در زندگی اقتصادی توانمند می سازد. یعقوب نژاد و همکاران (۱۳)، عنوان می کند که موضوع سواد مالی و لزوم بررسی آن بدین لحاظ با اهمیت است که عدم کفایت سواد مالی، زندگی افراد، خانواده، دوستان و شرکای تجاری آنها را به سبب اتخاذ تصمیمات نامناسب مالی تحت الشعاع قرار می دهد و این امر اثرات نامناسب بر جامعه داشته و حتی سبب کاهش ثروت ملی و در نهایت کاهش سطح رفاه مالی در جامعه می گردد. از اینرو، شناسایی الزامات و پیش نیازهای سواد مالی و مبانی فلسفی ضروری است. در این پژوهش ابتدا به شناسایی در پژوهش حاضر، مولفه های آموزش سواد مالی نیز مورد توجه قرار گرفت. آموزش دانش مالی، آموزش ارتباط مالی، توانمندسازی مالی، آموزش رفتار مالی، اعتماد مالی و نظارت مالی از جمله این مولفه ها عنوان شده است. مشخص است که آموزش دانش مالی اولین و مهم ترین مولفه در ایجاد سواد مالی است. دانش آموزان باید در ابتدا دانش مالی را بیاموزند و این دانش بهتر است که بر اساس نیاز ایشان و سطح دانش آموزان باشد. علاوه بر این، دانش آموزان به ارتباط مالی نیاز دارند. پس از دوران نوجوانی باید بتوانند از طریق آموزشهای لازم، ارتباط مالی داشته باشند. توانمند کردن دانش آموزان در امور مالی یکی دیگر از شاخصهای آموزش سواد مالی است که باید مورد توجه قرار گیرد.

References

- Document of the fundamental transformation of education. (1390). Supreme Council for Cultural Revolution.
- Abu Saidi, Mina, Moinuddin, Mahmoud and Hirani, Forough. (1400). Evaluation of financial literacy of managers of private sector companies. *Financial Accounting Knowledge*, 8(2), 219-195
- Kamali, Maria. Mirabi, Narges. Smart, Siddiqa. (2016). Content analysis of elementary social studies textbooks based on the components of economic literacy. *The 5th Scientific Research Conference of Educational Sciences and Psychology of Social and Cultural Damages in Iran*.
- Struckell, E. M., Patel, P. C., Ojha, D., & Oghazi, P. (2022). Financial literacy and self employment-The moderating effect of gender and race. *Journal of Business Research*, 139, 639-653.
- OECD/INFE. (2012). *High-Level Principles on National Strategies for Financial Education*. OECD Publishing.

Presenting a model to measure the financial literacy of Iranian students using the fuzzy Delphi method. *Journal of Financial Engineering and Securities Management*, No. 7.

14. Ferguson, R. (2002). *Reflection on Financial Literacy*. (R. b. Education, Ed.) Washington D.C. Retrieved March 11, 2009

15. Malekpour, Mehdi. Fazalzadeh, Alireza. Jabarzadeh, Yunus. (2015). Financial literacy: concept, measurement and function. The fourth national conference on management, economics and accounting.

16. Salemi, Michael, K. (2005). *Teaching Economic Literacy: Why, What and How*. *International Review of Economics Education*, 4(2), pp. 46-57.

17. Ahmadi, Gholam Ali. Imam Juma, Seyyed Mohammad Reza. Alizadeh Ketanloui, Leila. (2014). Investigating the amount of attention paid to the components of financial and economic literacy in the content of elementary school textbooks. *Research in Curriculum Planning*, No. 20, p. 179-192.

6. Shokrizadeh, Hamidreza and Mazaheri, Mehdi, 1400, Investigating the impact of financial literacy and financial knowledge on the decision making of stock exchange investors, the second international conference on management and industry, <https://civilica.com/doc/1400541>

7. Gallego-Losada, R., Montero-Navarro, A., Rodríguez-Sánchez, J. L., & González-Torres, T. (2022). Retirement planning and financial literacy, at the crossroads. A bibliometric analysis. *Finance Research Letters*, 44, 102109.

8. Taftian, Akram and Ghorbani Hosseini, Fariba. (1400)., A review of studies on learning dimensions of financial literacy in the virtual world, the third national conference on knowledge management and electronic businesses with a resistance economy approach, Mashhad, <https://civilica.com/doc/1243603>

9. Lusardi, A., Mitchell, O.S. (2011). *Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing*. Oxford University Press.

10. Van Rooij, M., Lusard, A., Alessie, R. (2010). Financial Literacy and Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*, 101, 449-472.

11. Soleimaninia, Sajjad and Mohammadnia, Muslim. (1400). Examining the role of financial literacy in organizational performance (case study: OICO Oil Industries Commissioning and Operation Company). *Specialized Scientific Quarterly of New Research Approaches in Management and Accounting*, 5(79), 17-28

12. Atkinson, A., Messy, F. (2012). *Measuring Financial Literacy: Result of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*. OECD Publishing.

13. Yaqubnejad, Ahmed. Nikumram, Hashem. Moinuddin, Mahmoud. (1390).